

© Александрова Е.М., Давиденко І.С., Курченко І.Ф., Тащук С.Д.

УДК 618.3-09:618.3-06:616-089

ІСТОРІЯ КАФЕДРИ ПАТОЛОГІЧНОЇ АНАТОМІЇ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ БУКОВИНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Е.М.Александрова, І.С.Давиденко, І.Ф.Курченко, С.Д.Тащук

Кафедра патологічної анатомії Чернівецького державного медичного інституту була організована у квітні 1945 року на базі прозектури обласної лікарні, побудованої наприкінці минулого століття. У 1918 році, після розпаду Австро-Угорської імперії та окупації Буковини Румунією, прозектура лікарні була ліквідована, її приміщення використане під клінічну лабораторію. Патологоанатомічна робота не проводилась. Тому, разом з організацією кафедри, була заново заснована й патологоанатомічна служба в області. Бракувало кадрів, відповідного оснащення. Ситуація додатково ускладнювалася тим, що в ті часи місцеве населення сприймало розтин трупа як святотатство, а біопсійні (прижиттєві) дослідження не проводилися.

Початковий період роботи кафедри був надзвичайно складним ще й тому, що у приміщенні прозектури, крім кафедри патологічної анатомії, розташували обласне бюро судово-медичної експертизи (у 2 кімнатах) і ще дві кафедри – судової медицини, топографічної анатомії та оперативної хірургії. Тобто, якщо не брати до уваги спільного користування секційними залами, то кафедра розміщувалася тільки у двох кімнатах.

Першими викладачами на кафедрі були кандидат медичних наук П.Г.Костенко – виконувач обов'язків завідувача кафедри, лікар-патологоанатом Н.С.Васнецов – асистент, лікар-дерматолог Л.І.Синьоокова – асистент.

З 10 вересня 1945 року на кафедрі працював кандидат медичних наук Н.М.Шинкерман (наказ № 440 від 8.09.45 р.), якого

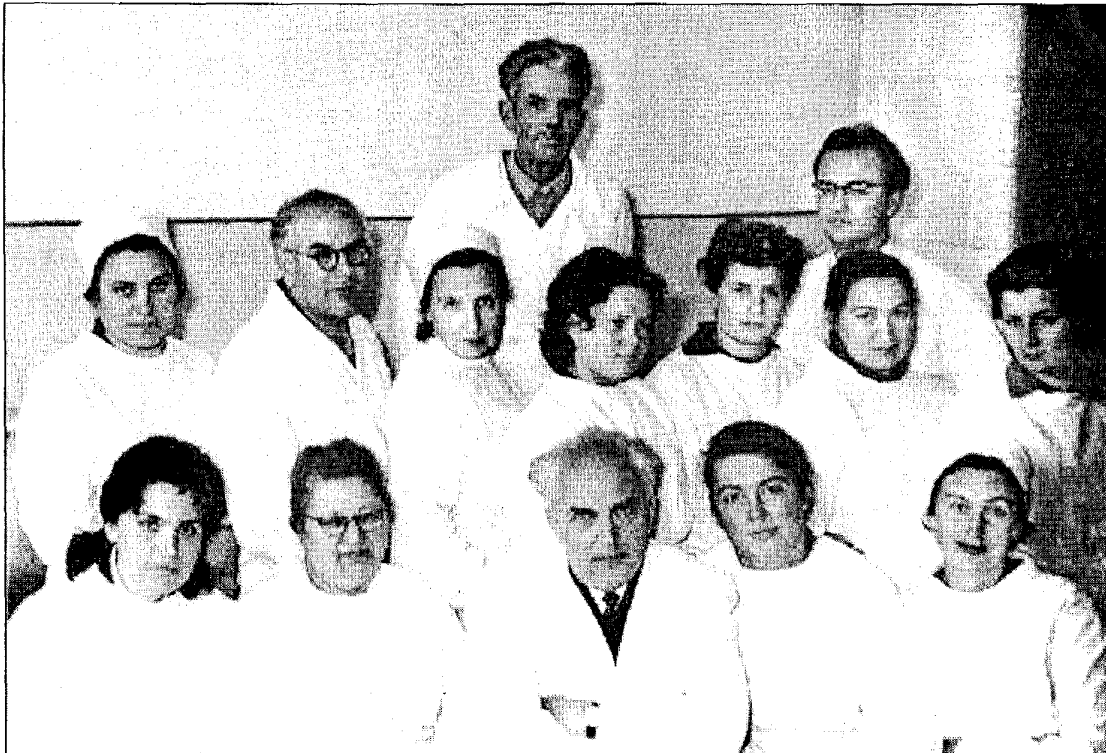
слід вважати першим завідувачем та організатором кафедри, патологоанатомічної наукової школи та патологоанатомічної служби на Буковині.

Першими професійними викладачами кафедри були: доцент Г.О.Дікштейн, асистенти П.Г.Костенко і О.І.Шаніна.

Серед співробітників кафедри професорами стали: Д.Д.Зербіно (нині дійсний член АМН України, директор Інституту патології людини), І.В.Крижанівська, В.С.Прокопчук (дійсний член Міжнародної академії патології), Ю.Ф.Вікалюк, І.Ю.Полянський (нині завідувач кафедри факультетської хірургії, ЛОР та очних хвороб), М.А.Ожеван.

На посаді доцентів кафедри у різні роки працювали і працюють: Е.М.Александрова, Т.Д.Канарейцева, І.Ф.Курченко, Г.О.Родіонов, Г.Г.Фішер, І.С.Давиденко, В.Т.Бачинський (нині начальник управління охорони здоров'я Чернівецької обласної державної адміністрації), І.Ю.Олійник, О.Ф.Кулик (нині директор коледжу БДМА).

Викладацьку роботу виконували або виконують старший викладач І.І.Гречко, асистенти В.І.Бешлей, Ю.І.Гордієнко, В.Н.Гур'янова, Є.Р.Денека, М.О.Колачева, Л.А.Лусте, М.Д.Перепелюк, І.М.Рибачук, Г.П.Рушковський, О.Д.Сенюшкіна, Т.С.Скляренко, Л.Б.Фіськова, Л.Ю.Шабловська, І.І.Кривецька (нині доцент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М.Савенка), І.Г.Бірюк (нині доцент, завідувач кафедри медицини катастроф та військової медицини), І.І.Томюк, О.А.Тюленева, М.С.Крилюк, О.П.Шендерюк.

Колектив кафедри у 1964 році

1 ряд – Е.М.Александрова, Г.А.Голубь, Н.М.Шінкерман, С.Д.Тащук, М.О.Колачева; 2 ряд – В.А.Костилова, В.Л.Фастівський, Н.А.Іпатієва, Г.Л.Гуцько, Н.В.Кириєнко; 3 ряд – І.М.Буланко, В.С.Прокопчук.

На умовах погодинної оплати або за сумісництвом викладачами працювало або працює багато лікарів прозектури (В.Є.Сименович, В.І.Бесседінський, Є.П.Мікадзе, В.П.Сілко, В.А.Гніденко, О.М.Москалик, Д.І.Гречко). У 1985 році кафедрі був підпорядкований курс судової медицини. У даний час курс судової медицини викладають доценти В.Т.Бачинський (завідувач курсу), О.Ф.Кулик, асистенти О.Я.Ванчуляк, І.Г.Савка. Знання з судової медицини удосконалює клінічний ординатор А.Й.Заволович.

Завідувачі кафедри. В період 1945-1968 рр. кафедру очолював професор Н.М.Шінкерман. З грудня 1968 по 2001 рр. кафедрою керував доктор медичних наук, професор В.С.Прокопчук. У 1973-1974, 1989-1991, 2001-2002 рр. обов'язки завідувача кафедри виконувала доцент Е.М.Александрова. З червня 2002 року кафедру очолює доцент І.С.Давиденко.

Наум Мойсейович Шінкерман (04.06.1907-25.10.1997) закінчив Одеський медичний інститут у 1932 році. З 1935 року його доля на-

завжди пов'язана з патологічною анатомією. До початку Великої Вітчизняної війни Н.М.Шінкерман працював асистентом кафедри патологічної анатомії Одеського медичного інституту й водночас помічником прозектора міської лікарні. У березні 1940 року Н.М.Шінкерман захищає кандидатську дисертацію "Первинний рак легені", виконану під керівництвом відомого вченого та практика приват-доцента (пізніше професора), німецького барона фон М.М.Тізенгаузена. З червня 1941 по серпень 1945 року знаходився у лавах діючих частин Червоної Армії, де пройшов шлях від лікаря-спеціаліста до головного патологоанатома 4-го Українського фронту і головного патологоанатома Прикарпатського військового округу, майора медичної служби. Нагороджений двома орденами Червоної Зірки, Чехословацьким Військовим Хрестом, п'ятьма фронтовими медалями.

У вересні 1945 року Н.М.Шінкерман організовує кафедру патологічної анатомії і судової медицини, а також відповідні базові прозектури (патологоанатомічні відділення)

*Професор Н.В.Шінкерман
завідувач кафедри з 1944 по 1968 рр.*

у системі практичної охорони здоров'я. У вересні 1947 року йому присвоєно звання доцента.

Професор Н.М.Шінкерман заслужив лаври вчителя, пізнав і радість лікаря-рятівника, і прикрість незаслужених образ, коли у 1953 році в період кампанії гоніння у "справі лікарів" його було звільнено з роботи. У 1955 році після захисту в Москві докторської дисертації "Матеріали до патологічної та нормальної морфології щитоподібної залози у Буковинському вогнищі зобної хвороби" Н.М.Шінкерману присуджено науковий ступінь доктора медичних наук та вчене звання професора. Доробок професора Н.М.Шінкермана на терені дослідження проблеми ендемічного зоба не тільки відомий спеціалістам всього світу, а й послужив основою ліквідації важкого вогнища ендемічного зоба у Прикарпатті. Перу Н.М.Шінкермана належить понад 50 оригінальних наукових праць. Він підготував 8 докторів та 8 кандидатів медичних наук, десятки лікарів-патологоанатомів, які працюють у багатьох країнах світу. Засідання Чернівецького наукового товариства патологоанатомів і судова

*Професор В.С.Прокопчук
завідувач кафедри з 1968 по 2001 рр.*

вих медиків під головуванням Н.М.Шінкермана, наукові звіти, які регулярно друкував "Архів патології", цікавили багатьох лікарів різних професій.

У березні 1969 року професор Н.М.Шінкерман через незадовільний стан здоров'я залишає посаду завідувача кафедри, однак зберігає за собою на декілька років функції прозектора. Помер Н.М.Шінкерман на 91 році життя у Москві.

В'ячеслав Савович Прокопчук (народився 22 серпня 1939 р.) з відзнакою закінчив Чернівецький державний медичний інститут у 1961 році, а також Чернівецький державний університет (хімічний факультет) у 1969 році. З 1961 року працює викладачем у Чернівецькому медичному інституті. У 1965 році захистив кандидатську дисертацію "Васкуляризація нормальної та зобнозміненої щитоподібної залози", а у 1980 році – докторську дисертацію "Морфогенез ендемічного зоба". З 1967 року – доцент, з 1982 – професор. Упродовж 1989-1991 рр. В.С.Прокопчук працював професором патології Замбійського університету (м. Лусака) та консультантом університетського госпіталю.

Основні напрямки наукових досліджень професора В.С.Прокопчука присвячені патологічній морфології щитоподібної залози, серця, кровоносних судин та пухлин. Автор понад 160 публікацій, у тому числі монографій "Клінічна патологія жіночих статевих органів", "Клінічна патологія лімфатичних вузлів", 6 винаходів та 46 раціоналізаторських пропозицій. Професору В.С.Прокопчуку належить відкриття явища локальної імунної толерантності. Створив оригінальну унітарну теорію атеросклерозу. Обґрунтував оригінальну гіпотезу стосовно причин "чернівецької хвороби" (1988), розглядаючи її як стерту форму скарлатини з алопеційним синдромом.

Під керівництвом професора В.С.Прокопчука підготували і захистили кандидатські дисертації М.Д.Кардашук (1971), Л.А.Лусти (1973), І.Ф.Курченко (1975), І.І.Гречко (1988), Є.Р.Денєка (1988), І.С.Давиденко (1996).

Професор В.С.Прокопчук за роки завідування кафедрою багато уваги надавав клінічній роботі, консультував всю патологоанатомічну службу області, організовував клініко-патологоанатомічні конференції, спільні семінари та диспути з прозекторами. Виконував обов'язки голови Чернівецької філії Асоціації патологів України.

Ним зроблено чималий особистий внесок у розширення та підтримання у належному стані музею макро- та мікропрепаратів, табличного фонду кафедри патологічної анатомії та судової медицини.

В.С.Прокопчук нагороджений знаком "Відмінник охорони здоров'я", є дійсним членом Міжнародної академії патології (Нью-Йорк, 1995). З 2001 року професор В.С.Прокопчук працює патологом в одній з університетських клінік у Швеції.

Елеонора Миколаївна Александрова (народилася 6 лютого 1935 р.) закінчила Чернівецький державний медичний інститут у 1958 році. Працює на кафедрі з 1958 року. У 1964 році захистила кандидатську дисертацію "Внутрішньоорганна лімфатична система щитоподібної залози непідвищеної ваги та зобнозміненої".

Основні наукові напрямки роботи: морфологічні дослідження зобно-зміненої ши-

топодібної залози на Буковині, патологія лімфатичної системи ендокринних органів у клініці та експерименті, морфологічні та статистичні аспекти перинатальної та акушерської патології в буковинському регіоні, порівняльна патологічна анатомія ревматичних хвороб, морфологічні особливості туберкульозу, статистика захворюваності та смертності цієї хвороби на Буковині. За результатами наукової роботи Е.М.Александрова опублікувала біля 90 наукових праць.

У 1977-1980 рр. Е.М.Александрова працювала доцентом кафедри патології Оранського університету в Алжирській народно-демократичній республіці, керувала науковою роботою алжирських лікарів.

У 1984-1987 рр. Е.М.Александрова виконувала роботу консультанта викладачів у В'єт'янському університеті (Лаоська народно-демократична республіка), а також була консультантом міністра охорони здоров'я.

Працюючи за кордоном, Е.М.Александрова видала французькою мовою Гід із загальної патології (Alexandrova E.N. Pathologie generale. Gige pratique. – Ministere de l'enseignement superieur et de la recherche. Universite d'Oran, ORAN, 1980. – 34 p.) та підручник патології у двох томах (Alexandrova E.N. Anatomie Pathologique. T.I. Pathologie generale. – R.D.P. Lao. Ministere de la sante public Universite des sciences medicales / Vientiane, 1985. – 124 p., Alexandrova E.N. Anatomie Pathologique. Pathologique speciale T. 2, Republique Democratique populaire Lao Ministere de la sante public Universite des sciences medicales Vientiane, 1986. – 120 p.)

Е.М.Александрова велику увагу надає методичній роботі. За її ініціативи у 1995 році на кафедрі патологічної анатомії та судової медицини створена електронна база методичної документації, яка значно полегшила роботу викладацького колективу кафедри. Вона постійно консультує патологоанатомічні бюро області, організовуючи цікаві клініко-патологоанатомічні конференції та наукові семінари з молодими лікарями та лікарями-інтернами.

Ігор Святославович Давиденко (народився 12 грудня 1964 р.) закінчив Чернівецький медичний інститут у 1988 році. Спеціалізувався з патологічної анатомії в інтерна-

*Доцент Е.М.Александрова
завідувач кафедри у 1973-1974, 1989-1991,
2001-2002 рр.*

*Доцент І.С.Давиденко
завідувач кафедри з 2002 року*

турі при Харківському медичному інституті на базі Сумського обласного патологоанатомічного бюро (1988-89 рр.). У 1990 році пройшов курси спеціалізації з гістохімічних досліджень при Чебоксарському університеті. У 1998 році у Київській медичній академії післядипломної освіти додатково спеціалізувався з патологічної анатомії дитячого віку. З 1989 року працює в науково-дослідному інституті медико-екологічних проблем МОЗ України, спершу на посаді старшого лаборанта, потім – молодшого наукового співробітника, а з 1992 року – завідувач лабораторії морфологічних досліджень. Водночас за сумісництвом працює асистентом кафедри патологічної анатомії та судової медицини і прозектором обласного патологоанатомічного бюро.

У 1996 році І.С.Давиденко у спеціалізованій вченій раді при Національному медичному університеті (м. Київ) захистив кандидатську дисертацію "Закономірності морфогенезу плаценти за умов впливу промислових поліютантів повітря на вагітну", тоді ж перейшов на основну роботу на кафедру патологічної анатомії та судової медицини Бу-

ковинської державної медичної академії. У 2001 році обійняв посаду доцента, запланував докторську дисертацію "Патоморфологічні аспекти формування синдрому плацентарної недостатності при залізодефіцитній анемії вагітних", з червня 2002 року – завідувач кафедри.

І.С.Давиденко має понад 100 друкованих праць з патологічної анатомії, в тому числі 5 навчальних посібників, більше 40 статей в авторитетних наукових журналах: "Вісник морфології", "Педіатрія, акушерство і гінекологія", "Буковинський медичний вісник", "Клінічна анатомія та оперативна хірургія", "Клінічна та експериментальна патологія", "Гігієна труда и профзаболевания", "Laboratory animals", "Проблемы старения и долголетия", "Лікарська справа", "Вісник проблем біології і медицини", "Фізіологічний журнал", "Науковий вісник Ужгородського університету", "Галицький лікарський вісник", "Вісник наукових досліджень", "Одеський медичний журнал", "Інфекційні хвороби". Він автор 4 патентів на винаходи. Основним науковим напрямком є перинатальна патологія. І.С.Давиденко приділяє значну увагу

вихованню кадрів. Під його керівництвом виконуються студентські наукові роботи, три кандидатські дисертації – О.А.Тюленева, М.С.Крилюк, Д.І.Гречко.

Навчальний процес у 1945 році розпочався за наявності лише 5 мікроскопів та декількох таблиць, привезених з Харкова. У зв'язку з відсутністю в області на той час патогістологічної лабораторії мікроскопічно не вивчався не тільки біопсійний та некропсійний матеріали, але й не виготовлялися навчальні мікроскопічні препарати. Невелика кількість їх привезена асистентом Н.С.Васнецовим з кафедри патологічної анатомії Одеського медичного інституту. Тому важливою подією в історії кафедри була організація патогістологічної лабораторії у вересні 1945 року. Кількість біопсійного матеріалу, що досліджувався, поступово зростала. Робота патогістологічної лабораторії докорінно поліпшила якість навчального процесу. Особливу роль у позитивній роботі патогістологічної лабораторії кафедри упродовж кількох десятиліть відіграє талановитий і заслужено шанований в Буковинській медичній академії співробітник кафедри старший лаборант Світлана Дмитрівна Ташук. В першу чергу саме їй зобов'язані більшість науковців кафедри та студенти можливістю вивчення високоякісних гістологічних та гістохімічних препаратів, досконалому порядку в лабораторному оснащенні.

Значну роль в організації навчально-методичної роботи відіграла доцент Г.О.Дікштейн – учениця відомого патологоанатома, професора Ш.Й.Криницького (Варшава, Ростов-на-Дону). Вона підготувала перші методичні розробки та навчальні плани з патологічної анатомії.

Кафедра стала центром підготовки практичних лікарів для районів області. 5 листопада 1965 року було організоване Чернівецьке обласне наукове товариство патологоанатомів та судово-медичних експертів, яке стало центром наукової роботи та підвищення лікарської кваліфікації його членів. Звіти товариства, яке очолювали завідувачі кафедри, регулярно публікувалися у московському журналі "Архів патології".

У 1974 році за ініціативою кафедри була проведена централізація патологоанатоміч-

ної служби області, а потім створені обласні патолого-анатомічні бюро по обслуговуванню дитячого (1988) та дорослого (1990) населення.

Наукова проблематика кафедри, започаткована її першим завідувачем професором Н.М.Шінкерманом, присвячена вивченню патологічної анатомії буковинської ендемії зоба, яка проводилась в комплексі з гігієністами, хірургами, ендокринологами та іншими спеціалістами й слугувала основою для розробки ефективних методів профілактики та лікування зоба. Важливими узагальненнями у цій галузі були докторські дисертації Н.М.Шінкермана ("Матеріали до патологічної анатомії та нормальної морфології щитоподібної залози у буковинському ендемічному вогнищі зоба", 1955), В.С.Прокопчука ("Морфогенез ендемічного зоба", 1980) та кандидатські дисертації: Е.М.Александрової (1964), В.С.Прокопчука (1965), Г.П.Рушковського (1965), Г.А.Раппопорта (1966), Л.О.Лусте (1973), І.І.Гречка (1988), Є.Р.Денеки (1988). Проводилися також глибокі патоморфологічні дослідження лімфатичних судин (Д.Д.Зербіно, Е.М.Александрова, 1964, 1965; Ю.Ф.Вікалюк, 1964), серцево-судинної системи (О.М.Пехович, 1969; О.М.Синчук, 1969; В.Л.Фастовський, 1964; І.І.Гречко, 1988) систем, печінки (Л.І.Роман, 1962; О.О.Волощук, 1968; Ю.Ф.Вікалюк, 1964), надниркових залоз (І.Ф.Курченко, 1975), пародонту (М.Д.Кардашук, 1971), пухлин (Є.Р.Денська, 1988), коліно-різальних і забитих ран (І.В.Крижанівська, 1969), екозалежної патології плаценти (І.С.Давиденко, 1996). За результатами досліджень описаний морфологічний профіль буковинської ендемії зоба, відкрите явище локальної імуносупресії в передпухлинних утвореннях, вперше описані особливості лімфопостачання зобозміненої щитоподібної залози, тканинні структурно-функціональні одиниці щитоподібної залози та міокарда, механізми ауторегуляції функції надниркових залоз, розкрито цілу низку суттєвих механізмів патогенезу багатьох хвороб і патологічних процесів. Створені математичні моделі морфогенезу пухлин і структури міокарда. Чимало наукових доробків знайшли втілення у практичній діяльності лікарів.

Науковцями кафедри отримано понад 40 авторських свідоцтв (патентів) на винаходи, більше 100 свідоцтв на раціоналізаторські пропозиції, опубліковано понад 600 наукових праць. Співробітники кафедри активно залучають до наукової роботи практичних лікарів-патологоанатомів. Захищено 8 докторських та 12 кандидатських дисертацій. Нині на кафедрі виконуються дві докторські (І.С.Давиденко – патологічна анатомія, І.Ю.Олійник – нормальна анатомія) та 6 кандидатських дисертацій (О.А.Тюленева, М.С.Крилюк, Д.І.Гречко – патологічна анатомія, І.Г.Савка, О.Я.Ванчуляк – судова медицина, А.Й.Заволович – нормальна анатомія).

Значну роль у підготовці науково-педагогічних та прозекторських кадрів відіграє студентський науковий гурток, який почав працювати ще у 1946 році. В ньому беруть участь студенти всіх курсів академії. Майже всі викладачі кафедри та лікарі прозектур розпочали свою професійну підготовку як члени гуртка. Роботи гуртківців майже завжди посідають призові місця на наукових кон-

ференціях, публікуються у наукових журналах та збірниках.

Значну роль у підвищенні кваліфікації не тільки прозекторів, а й лікарів-клініцистів відіграють клініко-патологоанатомічні конференції, що регулярно проводяться кафедрою з часів її заснування.

Визнанням професійного авторитету кафедри в державі було успішне проведення на її базі другого з'їзду патологоанатомів України (1976), I Української навчально-методичної конференції з питань методики та профілізації викладання патологічної анатомії (1982) та науково-практичної конференції з питань дитячої патології (1990). Науковці кафедри беруть активну участь у всіх наукових форумах патологоанатомів, які проводяться в Україні. Останнім найбільшим форумом патологоанатомів у державі став VII Конгрес патологів України (Івано-Франківськ, 2003).

Викладачі кафедри допомагали в підготовці кадрів для країн Азії та Африки, працюючи в університетах Замбії (професор

Колектив кафедри патологічної анатомії та судової медицини у 2002 році

1 ряд – І.Ю.Олійник, Е.М.Александрова, І.С.Давиденко, С.Д.Тащук, І.Ф.Курченко; 2 ряд – Н.І.Бесединська, О.П.Шендерюк, О.А.Тюленева, М.С.Крилюк, О.Д.Татарин.

В.С.Прокопчук), Нігерії, Танзанії, Лівії (доцент І.Ф.Курченко), Алжиру та Лаосу (доцент Е.М.Александрова). Організація кафедри патологічної анатомії в Лаосі поклала початок і організації практичної патологоанатомічної служби в цій країні. Видана навчальна література французькою мовою для лаоських та алжирських студентів. За результатами активної наукової роботи доцент І.Ф.Курченко став поки що єдиним від України членом авторитетної міжнародної "Спільки біології лейкоцита" (Society for Leukocyte Biology).

Зусиллями співробітників кафедри, починаючи з 1960 року, постійно проводиться чимала робота по розширенню навчальних та лабораторних площ. Нині кафедра на курсі патологічної анатомії та секційному курсі має в своєму розпорядженні шість навчальних аудиторій, два секційних зали, асистентську, кабінет завідувача, методичний кабінет, навчальну лабораторію, науково-діагностичний блок, комп'ютерну кімнату, музей макропрепаратів (біля 1500 експонатів), му-

зей макропрепаратів (понад 40 тисяч гістологічних препаратів), бібліотеку. На курсі судової медицини є три навчальні аудиторії, секційна зала, наукова лабораторія, кабінет завідувача курсу, асистентська.

Кожний студент забезпечений окремим робочим місцем, оснащеним мікроскопом, денним та штучним освітленням. У навчальному процесі використовуються великі колекції мікро- та макропрепаратів, виготовлені на кафедрі, таблиці, електронोगрами, цифрові фото, відсофільми аутопсій, прозирки, слайди, проекційна апаратура, комп'ютери тощо.

Навчальний процес цілком забезпечений методичними матеріалами. Нині на кафедрі навчаються студенти різних факультетів та лікарі-інтерни за 9 робочими навчальними програмами.

Колектив кафедри патологічної анатомії та судової медицини дивиться у майбутнє з оптимізмом та надією відтворити найкращі традиції патологоанатомічної школи, створеної професором Н.М.Шінкерманом.

Література

1. *Біографічний довідник завідувачів кафедр та професорів Буковинської державної медичної академії (1944-1998 рр.)*. – Чернівці, 1999. – 225 с.
2. *Сторінки історії Чернівецького медичного інституту*. – Чернівці, 1994. – 99 с.
3. *Професор Наум Мойсейович Шінкерман // Газета "Для вашого здоров'я"*. – 1997. – № 7. – С. 7.
4. *Вячеслав Саввич Прокопчук (к 60-летию со дня рождения) // Архив патології*. – 2001. – Т. 63, № 5. – С. 64.

Надійшла в редакцію 12.02.2004 р.